

TI Suomen tietoon tulleet korruptioilmoitukset

Transparency International Suomi ry:llä (TI Suomi ry) on oma ilmiäntokanavansa, joka löytyy osoitteesta <http://keskustelu.transparency.fi/>. Se on osa järjestön huonosti tunnettua keskustelusivustoa, eikä sinne toistaiseksi ole tullut kuin pari ilmoitusta. Sitä ennen ilmoituksia on tullut järjestön aktiiveille yhdistyksen sähköpostiosoitteisiin. Ne ovat tulleet pyytämättä, oletuksella että ilmoitusten vastaanotto ja käsittely ovat osa järjestölle luontaista toimintakonseptia. Luonnehdin tässä muistiossa sähköpostiini jaksolla 29.9.2012 - 15.6.2015 saamiani ilmoituksia ja niiden käsittelyä.¹

Mainitulla jaksolla sähköpostiini erkki.laukkanen@transparency.fi tuli yhteensä 149 ilmoitusta 43 ilmoittajalta (Taulukko 1). Keskimäärin ilmoituksia tuli siten yli kolme ilmoittajaa kohti. Noin puolet ilmoittajista teki tapauksestaan – yleensä niitä oli vain yksi - vain yhden ilmoituksen, 24 prosenttia ilmoitti ”tapauksestaan” 2 – 3 kertaa ja 23 prosenttia yli kolme kertaa. Tuottunein ilmoittaja lähetti yksilöityä postia 47 kertaa. Lähes kaikkiin ilmoituksiin sisältyi liitteitä, joilla ilmoittaja halusi täsmentää tapauksensa luonteen. Liitteet olivat tyypillisesti oikeudenkäyntiasiakirjoja, kopioita eri tahoille (viranomaiset, media, jne.) lähetetyistä asiakirjoista tai artikkeleita sanoma- ja aikakauslehdissä.

Taulukko 1. Ilmoitusten ja ilmoittajien jakautuminen, %.

Ilmoituksia ilmoittajaa kohti	yksi	2 - 3	yli 3	YHT.
Ilmoittajia	22	10	10	42
%	52.4	23.8	23.8	100.0

Se, että korruptionvastaisen järjestön puheenjohtaja pyytämättä saa tällaisen määrän ilmoituksia, kiellii siitä, että olemassa olevat lukuivat ilmoituskanavat eivät sinänsä ole vielä ratkaisu ilmiäntoa tai toimenpiteisiin ryhtymistä koskeviin toiveisiin. Minua lähestyessään ilmoittajat joutuivat kaiken lisäksi identifioimaan itsensä ja sähköpostiosoitteensa. Mukana tulneiden hyvinkin yksityiskohtaisten ja lähettäjän oikeusturvan kannalta ongelmallisten liitteiden perusteella voi myös päätellä, että ihmiset ovat valmiita pistämään itsensä likoon myös vaikeissa asioissa, vaikka välitöntä ratkaisua esille nostettuun ongelmaan ei olisikaan tiedossa.

Ilmoitusten tekijöiden motiivina näyttää usein olevan sellainen käsitys, että he ovat törmänneet johonkin suureen vääryyteen, joka heidän on yleisen lainkuuliaisuuden vuoksi pakko nostaa esiin. Toki joukossa on myös ilmoituksia, joissa ilmoittaja kokee henkilönä tulleen väärinkohdeksi, ja että väärinkohtelua on tapahtunut myös monissa muissa asioissa. Tällaisia, mahdollisesti silmätikuksi tai vainon kohteeksi joutuneita henkilöitä aineistossa oli kuitenkin selvä vähemmistö, vajaa viidennes kaikista ilmoituksista. Heille ilmoittamisesta näyttäisi tulleen hallitseva, mahdollisesti koko elämää rytmittävä ongelma. Suuri osa tällaisista ilmoittajista oli joko sairaus- tai työkyvyttömyyseläkkeellä.

Sitä, millaista toimintaa ilmoitukset koskivat, olen luonnehtinut taulukossa 2. Sen mukaan yli puolet (53 %) ilmoituksista koski toimintaa julkisessa tehtävässä, kuten kunnallisia hyväveli-verkostoja kunnallisessa päätöksenteossa, julkisia hankintoja joko kunnissa tai valtiolla, tai virkamieskorruptiota, so. valta-aseman väärinkäyttöä jonkin ilmoittajan kannalta tärkeän asian hoidossa. Loput ilmoituksista oli laadultaan sellaisia, että niistä oli vaikea koota mitään suurempaa, laadultaan yhtenäistä luokkaa. Mutta toki näinkin kirjattuna voi sanoa, että lääkintä- ja terveysalan toiminnasta, energia-alan hyväveli-verkostoista sekä toiminnasta edunvalvontajärjestöissä ja konkurssipesien hoidossa on tullut useampia ilmoituksia.

¹ Suurin osa tässä käsitellyistä ilmoituksista tuli puheenjohtajakaudellani 2012 – 2014. Sen jälkeen on tullut vain muutamia ilmoituksia.

Taulukko 2. Mistä ilmoitettiin, %

Ilmoituksen kohde	Ilmoituksia	%
Kunnalliset hyväveli-verkostot	9	21.4
Oikeuslaitoksen toiminta	5	11.9
Julkiset hankinnat	4	9.5
Virkamieskorruptio	4	9.5
Lääkintä- ja terveysalan toiminta	3	7.1
Energia-alan hyväveli-verkostot	2	4.8
Toiminta edunvalvontajärjestöissä	2	4.8
Toiminta konkurssipesien hoidossa	2	4.8
Finanssialan toiminta	1	2.4
Eduskunnan toiminta	1	2.4
Toiminta EU:ssa	1	2.4
Toiminta säätiöissä	1	2.4
Toiminta taidetoimikunnissa	1	2.4
Toiminta asunto-osakeyhtiöissä	1	2.4
Vienninedistämistoiminta	1	2.4
Poliisin toiminta	1	2.4
Työeläkeyhtiöiden toiminta	1	2.4
Vakuutusalan toiminta	1	2.4
Välityslautakuntien toiminta	1	2.4
KAIKKI	42	100.0

Mistä tästä voi päätellä?

Kovin vahvoja yleistyksiä aineiston perusteella ei voi tehdä. Mutta jos voidaan olettaa, että ilmoittajat ovat toimineet toisistaan riippumattomalla tavalla, niin tämäkin näyte kieli suomalaisen korruption rakenteellisesta luonteesta. Suurin osa ilmoituksista kohdistuu instituutioihin ja niiden toimintatapoihin, ei yksittäisiin henkilöihin instituutioiden sisällä. Kunnalliset hyväveli-verkostot ja kunnalliset hankkeet ovat toki nousseet epäilyjen kohteeksi jo vuonna 2012 julkaistussa integriteettiraportissamme.² Mutta oikeuslaitoksemme toiminta nousee tässä tarkastelussa esille huomattavasti vahvemmin kuin mitä alan mittauksissa on tähän mennessä tunnistettu. Transparency Internationalin otospohjaisessa *Global Corruption Barometer*issä oikeuslaitoksemme on saanut suomalaisilta lähes puhtaat paperit. Tässä ei saa.

Syynä oikeuslaitosta koskevien ilmoitusten määrään voi olla se, että kanteen mahdollinen kaatuminen ja sen seuraukset, kuten vapausrangaistukset ja satojen tuhansien eurojen korvaukset, ovat herättäneet hyvinkin voimakkaita tunteita. Mutta toisaalta oikeuden tuomareiden käsitys korruption esiintymisestä Suomessa on itsessään voinut lisätä TI Suomelle tulleiden ilmoitusten määrää. Saamani palautteen mukaan eräät tuomarit eivät ole hyväksyneet sitä, että valta-aseman oletettua väärinkäyttöä omaksi tai porukan eduksi on kutsuttu korruptioksi. On saatettu jopa lausua, että Suomessa ei korruptiota ole, ja perusteltu sitä sitten Transparency Internationalin tunnetulla, lahjonnan esiintymistä julkisella sektorilla mittaavalla *Corruption Perception Index*illä. Tätä ilmoittajien on ollut vaikea ymmärtää, ja tähän väärinkäsitykseen ilmoittajat ovat toivoneet TI Suomen puuttuvan.

² Suomen kansallinen integriteettijärjestelmä: Peruseraportti. http://www.business-anti-corruption.com/media/3831450/2011_NISFinland_FI.pdf

Olennaista ei siis varmastikaan ole se, että ihmiset voivat ilmoittaa epäilyistään johonkin ilmoituskanavaan. Ilmoittajien kannalta tärkeintä lienee se, että se mistä ilmoitetaan, saa arvoisensa käsittelyn. TI Suomi ry:lle tehdyissä ilmoituksissa käsittely on jäänyt hyvin suppeaksi. Yleensä ilmoitukset ovat tulleet lähinnä tiedoksi. Näin siksi, että tiedossani ei ole ollut mitään paikkaa, johon jatkovalmistelu olisi voitu ohjata. Poikkeuksen muodostavat eräät julkisia hankintoja koskevat ilmoitukset, joissa mukana on ollut valtio-omisteinen, Valtiotalouden tarkastusviraston (VTV) tarkastustoiminnan piiriin kuulunut yhtiö, tai esimerkiksi rikostutkinnan myötä yleisöjulkisiksi tulleet tapaukset. Muissa tapauksissa yhdistyksen panos ongelmanratkaisuun on jäänyt varsin yleiseksi ja ilmoittajien kannalta varsin hyödyttämäksi neuvonnaksi tyyliin ”yksittäisiä ja prosessissa olevia tapauksia emme voi toisen osapuolen toimittaman tiedon perusteella kommentoida”. Tämä on todennäköinen syy sille, että viimeisen vuoden aikana on tullut vain muutamia ilmoituksia.

Hyvin organisoitu ilmoituskanava ei kuitenkaan voi olla mykkä. Sen pitäisi antaa ilmoittajille palautetta viranomaisvastuulla, tai siihen rinnastettavalla vastuulla, siten, että ilmoittajien käsitys ilmoituksen oikeudellisista perusteista, sen käsittelyyn liittyvistä vastuista ja mahdollisista seurauksista lisääntyisi. Ilmoittajien näkökulmasta tällaisen tiedon puute on ilmoittamisen suurin ongelma, jopa suurempi kuin ne mahdolliset negatiiviset seuraukset, joita ilmoittamiseen liittyvät vastatoimet ovat ilmoittajille aiheuttaneet.

Erkki Laukkanen